

azonkívül, hogy a »Kísérleteztető fizikatanítás« c. könyv által ajánlott munkalapokat felállítjuk, még a beállítás is könnyebbé teszi a kísérleteztetések végrehajtását és szükséges eredményét.

Végül meg kell beszélnünk azt a pontot, amelyben azt mondtam, hogy minél több lesz a tanulók kísérleteztetése, annál gyengébben látszik sikerülni sok esetben az évvégi összefoglalás. A hiba azonban ilyenkor is bennünk van és nem a módszerben! Tévedés az, ha azt hisszük, hogy egész évben új utakon járva, annak eredményét a régi módszerrel fogjuk elbírálni. Erre jögnék már csak azért sincsen, mert a két eljárás célkitűzésében sem egyezik. Míg egyiknek az adattömegek mennyisége az értékmérője, addig a másiknak az ismeretek minősége. Más cél és más eljárás más vizsgálatot is követel. A tanulók szellemi fejlődéséről sokkal jobb képet fog nyújtani egy új kísérlet végrehajtása vagy egy réginék ismétlése és ehhez fűződjék a tanuló magyarázata.

Ugy vélem, hogy mindezen körülmények figyelembevételével kell haladnunk az új úton. Ha azután a kellő módot sikerül eltalálnunk, nem azt fogjuk keresni, hogy miért *ne* kísérletezzen a tanuló, hanem joggal mondhatjuk, ha az új eljárás gyermekeink értelmi fejlődését a réginél jobban és természetesebben szolgálja, nem találunk reá kellő okot, hogy miért *ne* kísérletezzen a tanuló?

Matzkó Gyula.

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

Magyar nyelv

Tárgy: a népies iskola

Tanítás a polgári fiúiskola IV. osztályában.

Idő: 1933. III. 30-án.

Számonkérés:

a.) *bevezető rész:*

A hét elején megkezdjük az új magyar irodalom tárgyalását, melyet részletesebben fogunk tanulmányozni, mint a régi magyar irodalmat. A régi magyar irodalom a sors mostohasága folytán a nyugati országok színvonalára emelkedni nem tudott, s mint láttuk, a létfenntartásért folytatott évszázados nemzeti és vallási küzdelem megbénította a régi magyar irodalom ki-fejlődését. Egy csodálatos mozgalom indult meg 1772-ben: felébredt a nemzet, s évszázadok hiányát pótolva, óriási lépésekben tört előre, hogy ország-világ előtt hirdesse élni-akarását, mért e nemzet, mint Európa kapusa, nemcsak biztosan tudta

védni testével és vérével a kaput, hanem bizonyítani kívánta irodalmának fellendítésével azt is, hogy itt egy művelt lelkű nép lakik, melynek irodalma: végvára a nyugati műveltségnek. Ezt a kapust megcsonkíthatták, de a kaput összetörni ellenségeink sem tudták, mert fennen hirdeti a csonka ország irodalma ma is azt, hogy itt a szomszédok acsarkodása és műveletlensége helyett tudomány és haladás, irodalom és művészet van, mely tartalomban és értékben nem kelettel, hanem nyugattal hasonlítható össze. — Ennek a dicső nekilendülésnek, ébredésnek korával foglalkozunk most.

(Módszeres megjegyzés a számonkérés bevezető részéhez.)

Lelki beállítottság nélkül elindítani az irodalomtörténeti órát annyit jelent, mint szándékkal előkészíteni az unalmat. Ugy vélem, a gyermekek érdeklődése, lelke akkor fordul igazán a tárgy felé, ha az ilyen bevezető részt a tanár maga mondja el céljának megfelelő tartalommal; úgy mintegy kiemeli a gyermekeket a közönyből, s figyelmüket egy eszményi célpont felé irányítja. Gondosan előkészített légkör nélkül a polgári iskolában irodalomtörténeti órát kezdeni nem lehet.)

b.) a végzett anyag számonkérése részegységekben.

Kik indították meg az ébredést? Bukovits.

Bukovits: Mária Terézia udvarában élő magyar testőrök, kik észrevették a nemzet évszázados elmaradottságát, és célul azt tűzték ki, hogy a francia irodalom nyomán nálunk is irodalmat fognak teremteni, hogy felrázzák a nemzetet kábultságából. A testőrök vezére Bessenyei György volt.

Röviden számolj be Wottreng arról, hogy Bessenyei György mit írt?

Wottreng: Bessenyei 1772-ben adta ki »Agis tragédiája« című drámáját. Ettől kezdve számítjuk az új magyar irodalom első korát. A drámát sohasem adták elő, tehát könyvdráma, melynek csak irodalomtörténeti jelentősége van. Jelzi az ébredést. Híresebb vígjátéka »A philosophus«, melynek egyik mellékalakja Pontyi, a maradi gondolkozású, minden újítást ellenző, hétszilvafás kis nemes, afféle Pató Pál úr. — Egyik prózai munkájában Bessenyei annak a »jámbor szándékának« adott kifejezést, hogy jó volna a tudomány ápolására egy akadémiát felállítani. Ő tehát az apja a Magyar Tudományos Akadémiának, melynek megteremtője gróf Széchenyi István lett.

Mit eredményezett Bessenyei munkássága? Sándor.

Sándor: Bessenyei a franciás iskola megteremtője lett, s testőr társaival együtt a francia irodalom nyomán annak utánzásával és kisebb munkák fordításával kezd-

ték művelni a magyar irodalmat. Ez az irány mélyebb gyökeret nem verhetett irodalmunkban, mert csak nagyon kevesen tudtak nálunk franciául, másrészt idegen volt a szellem, mely a nemzet szívéig hatolni nem tudott, de Bessenyei és társainak munkássága eredményezte azt, hogy a nemzet figyelme az irodalom felé terelődött, tehát ők indították meg az ébredés korát.

Tehát övék a dicsőség! Mi lett a következménye itthon e mozgalomnak? Busch Ferenc.

Busch: A klasszikus iskola pap-tanárai nem fogadták el Bessenyei tervét. Vele szemben hirdették azt, hogy minek nekünk a francia irodalmat utánózni, mikor itt vannak az iskoláinkban tanított halhatatlan görög és római költők, a klasszikusok, utánozzuk azokat! Baróti Szabó, Rajnis, Révai, e három pap-tanár, megindítja a klasszikus iskolát, mely szélesebb rétegre tudott támaszkodni, hisz azok, akik latin iskolát végeztek, lelkes hívei lettek ennek az irányzatnak.

Adott-e nagy költőt irodalmunknak a klasszikus iskola? Klein.

Klein: Igen. Berzsenyi Dánielt, a klasszikus óda nagymesterét, ki szintén latin iskolába járt, s a klasszikusokat olvasta. Gazdálkodása közben olvasgatott, írogatott, míg egyszer felfedezték, s így ismertté lettek ódái. Ismerjük tőle »A magyarokhoz« című ódát, s a »Fohászkodás« című himnuszt.

Hogyan ostromozza Berzsenyi »A magyarokhoz« című ódában a nemzetet? Tamás.

Tamás: »Romlásnak indult hajdan erős magyar!
Nem látod Árpád vére miként fajul?
Nem látod a bosszús egeknek
Ostorait nyomorult hazádon?«

Mi a fenséges alapérzelme e költeménynek? Balog.

Balog: »Igy minden ország támasza, talpköve
A tiszta erkölcs, mely ha megvész
Róma ledől, s rabigába görbed.«

Hogyan fohászkodik Istenéhez Berzsenyi? Szöllősi.

Szöllősi: »Isten! kit a böles lángesze föl nem ér,
Csak titkon érző lelke óhajtvá sejt:
Léted világít, mint az égő
Nap, de szemünk bele nem tekinthet.«

Folytasd Klein és számolj be arról, hogy milyenek ezek az ódák?

Klein: Fenséges dalok, melyek tele vannak klasszikus vonatkozásokkal, melyeket csak az érthet meg, aki otthonos a klasszikus irodalomban. Ezt kifogásolta

csak Kölcsey is bírálatában, aminek rettenetes következménye az lett, hogy Berzsenyi letette a tollat, tanulni kezdett, hogy megfelelhessen Kölcseynek. A halál kiragadta az élők közül, s Kölcsey engesztelő szózata tett nyugvópontot e fájdalmas tényre. Előbb bírált, mint kellett volna, s bár megállapításai igazak voltak, mégis a kezdet kezdetén nem bírálatra, hanem lelkesítésre van szüksége annak, aki járatlan úton elsőnek világít bele az irodalomba tündöklő fáklyával.

Kit tisztelünk Berzsenyi Dánielben? Tombác.

Tombác: A klasszikus iskola legnagyobb költőjét, a klasszikus óda megteremtőjét.

(Módszeres megjegyzések a végzett anyag számonkéréséhez.)

Sietek kijelenteni, hogy ezek a feleletek nem ilyen símán történtek. Ez csak a szűkre szabott mozgási keret, melyben reám a vezetés feladata hárult, az esetleg mondott hibás részek kijavítása közös munka útján a tanulókra váró felelet volt. Lényeg: 1., a vezető gondolatok pontos számonkérése; 2. a korba való beleélés felújítása; 3. kapcsolatok létesítése minden irányban; 4. szabatos előadási készségre való nevelés.)

II. Áthajlás.

Ugy van! Látjátok fiúk, az ébredés korát jelenti a két költői irányzat. Mind a kettő: a franciás is, a klasszikus is, ugyanazon célért dolgozik: felrázni a nemzetet tespedéséből. II. József erőszakos uralkodása alatt, de főként e század végén jelentkező erős nemzeti megújulás nemcsak politikai tekintetben jelentkezik, amint a történelemből tanultatok, hanem magával ragadja az irodalmat is: A függetlenségre áhító nemzet körülbástyázza alkotmányát...

Többen: ... az 1791-i országgyűlés X. törvénycikkében...
...s irodalmában is magyarrá kíván lenni.

III. A kérdés (probléma) felvetése.

Sem a franciás iskola, sem a klasszikus iskola nem tudta magához vonzani az egész nemzetet. Mind a kettő idegen volt a nemzet lelkéhez, s jönni kellett valaminek, ami a mi szívünk-ből eredt, ami a lelkünk-ből fakadt, ami az egész nemzetet volt hivatva szolgálni. Ez az irány nem lehetett más, csak az, amelyik a már meglévő régi magyar irodalomra támaszkodott, s fennén hirdette, hogy nekünk irodalmunk van, s azon az úton kell tovább haladni. Ez az irány a népies iskola, mely helyes alapokra építve irodalmunk központi gondolatává lett, s később dús virágként hozta meg gyümölcsét Petőfi, Arany, Tompa személyében.

IV. A felvetett kérdés (probléma) megoldása.

a.) első részegység;

Ez az áldott lelkű férfiú, ki ezt tisztán látta, s munkásságával hirdette: Szeged szülötte volt....

Többen: Dugonics András.

Bullás: A ház, melyben született, ott volt a Dugonics utcában. Helyén a polgári leányiskola van.

Mészáros: A Dugonics-téren meg a szobra áll.

Keresztes: A Deszkás-temetőben van eltemetve. Én voltam a sirjánál.

Ott. Ott alussza örök álmát az, aki követendő mintául az általa túlbecsülés alapján »halhatatlannak« vélt Gyöngyösit ajánlotta, s megindította a népies iskolát. Piarista pap-tanár volt, kiváló matematikus, ki holta napjáig szenetettel csüngött az irodalmon, s mindenért rajongott, ami magyar volt. Még a mennyiségtant is magyar nyelven tanította, alkotva új szavakat a mennyiség-tani fogalmakra. — A népies irányú költészetet megindította az »Etelka« című munkájával. (A címlapját bemutattam.) Ez afféle regény, mely tárgyát Árpád korából vette, és az egész munkán hazafias, meleg hang vonult végig. A regény oly sikert ért el, hogy még a leányokat is Etelka névre keresztelték, s ez a csekélység is mutatta, hogy Dugonics iránya helyes volt: a népnek dolgozott, s az egész nemzet ölelte szívéhez Dugonics Etelkáját. Pedig a névalkotásban is hiba volt, mert a hangzó-illeszkedési törvényünk szerint Etelke a jó, de magyar tárgyat magyarosan dolgozott fel, s ezzel biztosította a sikert a maga számára. Sokat írt, sokat dolgozott; egy életen át gyűjtötte nagy szorgalommal a magyar mondásokat, példabeszédeket. Ilyeneket Dugonics-tól az I. osztályban is olvastunk....

Krachtusz: »Nem Csáky szalmája ez.« Kimutatta Dugonics, honnan eredt ez a mondás.

Ugy van! Élt-halt mindenért, ami magyar, s lázasan kutatott minden után, ami nyelvünk szépségéből eredt. Dugonics András érdeme, hogy a franciás és a klasszikus iskola mellett megindította a helyes költői irányzatot: a népies iskolát.

(Helyszűke miatt az első részegység összefoglalását nem fejtem ki. Az összefoglalás után a táblára írom, a tanulók pedig pedig folytatólagosan a füzetükbe, az ébredés korának irodalomtörténeti vázlatát.

3. Népies iskola.

Megindítója: Dugonics András

(Etelka, mondások, példabeszédek.)

b.) második részegység;

A népies iskola szellemében dolgozott egy nyugalmazott császári tábornok, aki pedig ugyancsak messze esik mindattól,

ami magyar, s még jobban attól, ami népies. Ez a nyugalmazott császári tábornok, kinek családja olasz eredetű volt, magyar huszároknak volt a parancsnoka, s addig-addig vezette a nemzet hős fiait a legendás hírű rohamokba, míg magyarrá vált ő is izig-vérig. A császári tábornok, ez a kiszolgált öreg huszár: gróf Gvadányi József, aki elsajátítván a huszárok töről megszett, magyaros, kacskaringós nyelvét, olyan tüzes magyarsággal írta meg munkáját, hogy ezzel a népies iskola egyik kimagasló alakjává vált.

Mélységes fájdalommal látta Gvadányi, hogy az elnémetesedés a vitéz nemzet megöloje lehet, s ezért — mint ő írta — »az elaludt vérű magyar sziveknek felserkentésére« megírta és kiadta a népszerűvé vált: »Egy falusi nótáriusnak budai utazását«. (Bemutattam.) E népies elbeszélésben maró gúnyral ostorozza a peleskei nótáriuson keresztül az idegenszerűséget, aki egyszerű falujából Budára vetődik és ott a következő dolgokat látja: (Mintaolvasás a VII. részből kihagyásokkal.)

Módom egyszer lévén, a hídon megálltam,
Egy deli ifiút jönni felém láttam,
Talpatól tetőig ötet hogy vizsgáltam,
Maskara köntösét felette csodáltam.

Fordított kapájú saru volt a lábán,
Hátról csatt rávarrva mindkettőnek szárán.
Mint két ujj, oly széles sarkantyú bokáján,
Elül volt hasadék gombokkal plundráján.

Kurta vala az ő alsó hacukája,
Rövid rojt volt körül felvarrva reája,
Mellén ki volt vonva ingének tarája,
Egy kis csatt volt ezen, ánglusnak munkája.

A továbbiakban felső ruháját írja le gúnyosan, majd így folytatja:

Mint malomkő, oly nagy kalap volt a fején,
Tarka-barka tollból bokréta tetején,
Karimája volt majd hátának közepén,
De szélben nem tudom, hogy állott meg helyén.

Csigásan a haja fel volt fodorítva,
Egy font hajpor vala copfjába szorítva,
Mely kis pántlikával vala bészorítva.
Úgy tetszett, szálám van hátára hajítva.

Majd nyakravalóját, gallérját, békanyúzó kardját csúfolja ki, s így folytatja:

Hozzám érvén, ötet szépen köszöntöttem,
És meghajtott fővel ötet üdvözlöttem,
Csodáltam, hogy az ő feleletét vettem,
Mert viszont magyarul tőle tiszteltettem.

Mondám neki: »Uram! szabad-e szóllani,
Talán nem hibázom, ha fogom mondani:
Hogy az úr kötelen fel s alá ugrálni,
Theátrumon szokott drótokon járkálni.

A továbbiakban a szemfényvesztő komédiásról beszél az ismeretlennek, ki magából kikelve válaszol:

Mondá: »Te gazember! tudod kivel beszélsz?
Született magyar gróf vagyok, tőlem nem félsz?
Akarod: mutassam, hogy csak estvélig élsz?
Avagy olyan érjen, melyet érnem vélsz?

Tudod, te goromba! köntös a barátot
Nem teszi barátnak, s ki ilyet nem látott,
Oly ostoba, mint te, nem ismér világot,
Nagy városba nem járt, hanem fővényt hágott.

Módi ez és minden gavallér most így jár,
Tekintsd őket itten, tekintsed Bécsben bár,
Te ehhez nem értesz;, mert vagy ökör, szamar!
Érted-e? elmehetsz. Vigyen el a tatár.«

Mondám: »Azt gróf uram, nagyságod! jól mondja,
Nem csinál barátot köntös, melyt ő hordja,
De ha nem mind ánglus, kin van ánglus rongya,
Ki tehát az? ugy-é? csak világ bolondja.

Az egész világon aztat minden nemzet
Megvallja, hogy legszebb a magyar öltözet;
Ki magyar, s nem hordja, más módon nem lehet,
Hanem, hogy ilyen magyar nadragulyát övett!

Módi? s csak azért jár így minden gavallér,
Oly szeles, mint nagysád, kiben nincs magyar vér?
Kiben korcsosodva meg vagyon minden ér,
Ez mind módos bolond, más név rája nem fér.

Gróf uram! hogy ökör ökröt a szarváról
Lehet megismérni, madarat tolláról,
Ez török, ez lengyel, látom gúnyájáról,
Hogy ez magyar léssen, tudom ruhájáról.

Nagyságod hogy magyar, kétségem szavában
Nincsen; de nem tudom, mért jár ily ruhában;
Ha ezt le nem veti, és jár ily tarkában,
Bécsbe bezáratik bolondok házában.

Hazátlan nemzete volt mindég tündöklő,
Híre, neve fénylett, mint fénylik gyémántkő;
Légyen nagyságod is eleit követő,
Azt ha nem cselekszi, üsse meg a mennykő.«

(Az élményesítést egypár közbeszúrt igen rövid magyarázattal,

s főként megfelelő taglejtéssel és arcjátékkal végeztem el úgy, hogy a tanulók egyszeri hallásra megérthessék és átélhessék.)

Ennél lelkesebben nem írhatott volna töről metszett magyar ember sem. Peleskei nótárius által kigúnyolt elnémetesedett magyar főnemes nem volt szokatlan látvány itthon; a felébredt nemzeti érzés tüntetően nyilatkozott meg velük szemben. Ennek adott kifejezést Gvadányi József, s bár verselése és nyelve nehézkes, mégis hazafias célja korának legkedvesebb olvasmányává tette Gvadányi munkáját. Végre akadt valaki, aki nemcsak szóval, de írásban is ki merte gúnyolni azokat, akik magyar főnemes létükre megszádultak a bécsi udvar fényétől és pompájától, s lélekben elfordultak a nemzettől, mely nekik sokat, de nagyon sokat adott, s ezért tőlük sokat, de nagyon sokat várt volna.

(Közösen kifejtjük Gvadányi érdemét: 1. népies irányban dolgozott; 2. korának érzését és gondolatát fejezte ki hűen és lelkesen. A második részegység összefoglalása után Dugonics András alá a táblára írom, a fiúk a füzetükbe:

Gróf Gvadányi József

(Egy falusi nótárius budai utazása.)

c.) *harmadik részegység;*

Dugonics András és gróf Gvadányi József népies irányú működése alapján ez az irány mind szélesebb és szélesebb hullámokat vert. »Etelka« és a »Nótárius« meghódította a magyar közönséget. Dugonics helyes irányba terelte az irodalmat, mert így vált az a kor érzésének és gondolatának tolmácsolójává. A lelkesedés akkora volt, hogy Debrecenben egy irodalmi kör alakult azzal a céllal, hogy népies irányban dolgozva, diadalra viszik a nemzet nagy ügyét. Minden tollforgató debreceni ember tagja volt e körnek foglalkozásra való tekintet nélkül, kik lázas szorgalommal tanakodtak és írtak népies dolgokat.

Ebből a körből nőtt ki irodalmunk második nagy lírikus költője: Csokonai Vitéz Mihály. Debrecen szülötte ő, kinek osztályrészül a lírikusok hányt-vetett élete jutott, úgy, mint...

Többen: Balassa Bálintnak.

Iskoláit sem fejezte be, nyugtalan lelke úzte, hajtotta egyik helyről a másikra. Kereste a szépet, a lelkesítőt, míg végre Komáromban megismerkedett Vajda Juliannával, egy jómódú kereskedő leányával, akit szive egész melegével megszeretett. A szerelmi dalok egész tömegével árasztotta el szive választottját — költői néven Lillát — s ezek a Lilla-dalok örökbecsű alkotások irodalmunkban. A kereskedőnek nem volt sok érzéke a költészet iránt, s így nem adta leányát a költőhöz, ki sebzett szívvel távozott Komáromból Csurgóra, hol egy ideig a gimnázium tanára volt. Itt sem volt nyugalma, hazavágyott, hol testben és lélekben összetörve, 32 éves korában írta meg irodal-

munk egyik legszebb tankölteményét: »A lélek halhatatlanságát«. Nem sokkal utána ő is a lelkek birodalmába távozott, oda, ahol nem fáj már semmi, oda, ahol a sebzett szív nyugalmat talál. A remény cserbenhagyta, a teste kihűlt, de a lelke itt van köztünk... Hallgassatok csak!

A reményhez.

Földiekkel játszó
Égi tünemény,

Istenségnek látszó

Csalfa vak remény! stb.

Bájoslagó lány trillák:

Tarka képzetek!

Kedv! Remények! Lillák! —

Isten véletek!

(Az átélést biztosította a mintaolvasás. A mintaolvasás után közös megbeszélés volt tárgyi, nyelvi és műfaji szempontból.)

Látjátok, a Lilla-dalok költője nyelvben és formában nagy művész volt, felette állt Dugonicsnak, Gvadányinak, ki úgy játszott a lanton, mint előtte senki.

Az eposz egyik fajával kapcsolatban említettük az ő nevét.

Többen: Igen. A »Dorottyát« írta. A víg eposzt.

Sokat írt ő a rövid 32 év alatt, de legszebbek azok a dalok, amelyek a szívéből fakadtak, s tengernyi szenvedésének visszhangjai voltak. Ezek a dalok avatják őt irodalmunk második nagy lírikus költőjévé.

A harmadik részegység közös összefoglalása után kifejtjük érdemét: 1. a népies iskola legnagyobb költője; 2. irodalmunk második nagy lírikusa. Az összefoglalás anyagának leírása:

Csokonai Vitéz Mihály

(Lilla-dalok. — Irodalmunk második nagy lírikusa.)

(Módszeres megjegyzés a kérdés (probléma) megoldásához.)

Elismerem, mélyebben jártam, mint kellett volna, de vajjon: megértenék-e a népies költészet virágzásának korát, ha kezdetét nem fejtenék ki. Erre — úgy vélem — feltétlenül szükség volt, mert a használatban lévő egyik-másik tankönyv idevonatkozó része homályos eligazítást nyújt. Nekünk az irodalom, a nemzeti lélekmegnyilvánulás fejlődését kell bemutatnunk eleven, s kitörölhetetlen képekben úgy, hogy a tanuló ifjúság a szívébe zárja azokat, akiket a nemzet tisztelete és szeretete vesz körül. Foglaljuk össze, rendszerezzük azt az anyagot, amit négy éven át szétszórtan tárgyaltunk, s adjuk hozzá azt és annyit, amennyi feltétlenül szükséges ahhoz, hogy ne élettelen, száraz, adatokkal teli irodalomtörténet legyen, hanem egy élő képsorozat, beállítva a nemzet történetébe, mely lelkesítsen, irányt szabjon a fejlődő léleknek, s vezesse be őt a nemzeti érzésközösségbe. Kosztolányi Dezső írja igen helyesen egy helyen: »Ne afféle irodalmi szajkók legyenek a tanulók,

akik betéve tudják, amit úgy sem érdemes tudni, hogy egy költő melyik évben, hónapban és napon született, s ki volt az anyai és apai nagybátyja. Az iskolai irodalmi oktatás egyetlen feladata az, hogy olvasókat neveljen.« Így is van: a helyesentelített lélek olvasni kíván, adatokkal meggyötört lélek menekül iszonyodva mindentől, ami irodalom.)

V. Az anyag rövid összefoglalása.

(Helyszűke miatt csak a gondolatmenetet közlöm. — Közös munka alapján összefoglaltuk a végzett anyagot úgy, hogy a felvetett kérdés (probléma) megoldása minél erősebben domborodott ki. A főkérdések ezek voltak: magához tudta-e vonzani a franciás, avagy a klasszikus iskola az egész nemzetet? Milyen irány keletkezett szükségképpen, hogyan és kik valószínűsítették meg eszményi tervüket? — A táblára írás így alakult ki.

3. Népies iskola.

Megindítója: *Dugonics András*

(Etelka; mondások, példabeszédek.)

Gróf Gvadányi József

(Egy falusi nótárius budai utazása.)

Csokonai Vitéz Mihály

(Lilla-dalok; irodalmunk 2. nagy lírikusa.)

VI. Befejező rész.

Látjátok fiúk, a valóságos ébredést jelzi a három költői irány, megtalálta a nemzet az évszázados harcokban kimerült lelkét, s a régi alapokon új hajtás fakadt, mely a nemzet szívéből nőtt ki, s telítette széppel és nemessel az egész nemzetet. Erről számoltok be a következő órán.

Múth János.

Történelem

Az ország hanyatlása (Imre és II. Endre).

Tanítás a fiúiskola III. osztályában.

Megjegyzés. Nemzeti történetünknek azt a korszakát, mely a később bekövetkezett muhi vésznek csíráit hordja magában, két leckeórán tárgyalom. Elsőben a címül felvett királyaink uralkodásának eseményeit, ezt követőleg az aranybullát és II. Endre további uralkodását ismertetem. Minthogy tárgyunkra nézve tanítványainknak elemi iskolai, nemkülönben f. évi történelmi óráik révén (keresztes hadjáratok) vannak már ismereteik: tanításunkban a *közlő tanalok* mellett a *kérdve kifejtő tanalokot* ismételtelen felhasználhatjuk. Ez utóbbival tanítványaink